

מוחזק, וכלומר דמלוה לא משוי ליה מוחזק, אלא השעבוד משוי ליה מוחזק, הא פריך אביי דשעבוד לא בעי לאשוויי מוחזק דהא מצי מסלק ליה בזוי.

אך עוד כתב הרבינו יונה דאביי פריך לרבה לטעמיה דאית ליה דשעבודא לאו דאורייתא, והשתא פריך שפיר מ"ש מעות דלא קרקע נמי לא דכיון דשעבודא לאו דאורייתא לא עדיפא קרקע ממעות, וצ"ע דאף דמדאורייתא לא משעבדא קרקע מדרבנן מיהא משעבדא, וא"כ אכתי מדרבנן ליחשב מוחזק בקרקע, ומצוה דדברי הרבינו יונה דאף מדרבנן דתקון דמשום נעילת דלת גבי ממקרקעי, לא תקון דתהא משעבדא ליה הקרקע ותהא קטויה לו דיחשב מוחזק, וכן מוכח דדברי הרמב"ן צריך פרק מי שהיה נשוי דכתב דאי שעבודא לאו דאורייתא צ"ע ח מאחר שקדם וגבה מה שגבה גבה, ואי מדרבנן מיהא איכא שעבוד אמאי מה שקדם וגבה גבה הא משעבדא לראשון, אלא ש"מ דאף מדרבנן לא משעבדא לראשון, אלא כל היכא דאיכא תקנתא שלא חנעול דלת גבי, והתם דליכא לתקנתא דהא אידך נמי צ"ע ח הוא לא גבי, וכן מצוה נמי צדעת החוס' לקמן (דף קע"ד ע"א ד"ה ואס) דלר"פ דקאמר אין נוקקין לנכסי יתומים משום דקטנים לאו בני מיעבד מצוה נינהו אפי' במלוה בשטר נמי אין נוקקים, ואי מדרבנן מיהא איכא שעבוד אמאי אין נוקקים, אלא ש"מ דאף מדרבנן לא תקון שעבוד, והתם דליכא משום נעילת דלת דמצי להמתין עד שיגדלו לא מצי גבי.

רשב"ם ד"ה ועוד האמר מר. כן אלו נכסי הלזה וכו' ראויים הם דהא אי הוי בעי לזה הוה זבין להון ומסלק ליה למלוה

עלייהו חשיבי מוחזק, והא צ"כ מאי מהני הא דסמין עלייהו דיחשב מוחזק, וברשב"א צ"כ (דף מ"ג) משמע דאף טעמא דרבה דגבו קרקע יש לו משום דרבה ס"ל דאדרבה עיקר סמיכות דעת אקרקע, וע"כ לדידיה קרקע חשיב מוחזק, (וכן הוא להתוס') דנתבאר לעיל דצדריהם דאף בשט"ח שאין בו אחריות חשיב קרקע מוחזק טפי ממעות, וכן הוא להריטב"א דכתב דטעמא דגבו קרקע חשיב מוחזק לא משום דמשעבדא אלא משום דאי אפשר להצריח, והא הו' טעמא דעל כן סמין דעתו עליה), וצ"כ מאי מהני מאי דסמין דעתו דיחשב מוחזק.

דף קב"ה ע"א

לדידך קשיא מ"ש מעות דלא דלאו הני מעות שבק אבוהון קרקע נמי לאו הא קרקע שבק אבוהון. צ"ע הא כבר פירש הרשב"ם טעמא דקרקע משום דאיכא שעבוד עלה חשיבא מוחזקת, אבל מעות דלאו בני שעבוד נינהו לא חשיבי מוחזקין, ותירץ הרבינו יונה דאביי אית ליה דמשום שעבוד לא חשיב מוחזק, וגראה דזו היא נמי כוונת הרשב"ם דפירש לאו הא קרקע שבק אבוהון דאי הו' צעי הו' מסלק ליה בזוי, הרי דמכח דאי צעי הו' מסלק ליה בזוי פריך אביי דלא יחשב מוחזק, אך לפי"ז אכתי צ"ע מאי מ"ש מעות מ"ש קרקע דקאמר, הא ודאי שנא ושנא דמעות ליכא כלל שעבוד, ובקרקע מיהא איכא שעבוד, ואף דאביי ס"ל דאפי' שעבוד לא משוי ליה מוחזק, משום דמצי מסלק ליה בזוי, אך עכ"פ מאי מיימי ממעות, תריך דאי מעות נמי הו' חשיבי מוחזק, והיינו משום דבמלוה חשיב מוחזק הו' א"ש, דהא לא מצי מסלק ליה המלוה, אך כיון דמעות לא חשיבי

בוזי או בקרקע אחרת. וז"ע דכיון דכבר נקט דהוי מסלק ליה למלוה בזוי או בקרקע אחרת למה לי תו להא דאי בעי הוי זבין להון, הא אף אי לא הוי זבין להון הו"מ מסלק ליה למלוה בזוי או בקרקע אחרת, והרבינו יונה באמת לא כתב אלא טעמא דאי בעי הוי מסלק ליה, והריטב"א כתב תרי טעמי חדא דאי בעי הוי זבין להון, ותו דאי בעי הוי מסלק ליה, אבל הרשב"ם דכתב לתרויהו כחד טעמא למה לי לתרויהו הא אף בלא זבין הו"מ מסלק ליה.

תריין דהרבינו יונה לטעמיה דמפרש דפירכת הגמ' דראוי הוא משום דאי בעי הוי מסלק ליה הא הקשה מאי מייתי מההיא דסבתא, דהתם דהו"מ סבתא להפקיע הבת בלא כלום חשיב ראוי, אבל הכא בלא מיני מפקע השעבוד אלא לסלק השעבוד בזוי אימא בלא חשיב ראוי, וגראה דמה"ט לא הוי ניחא להרשב"ם לפרש דפריך דמשום דמני מסלק ליה לחודיה יחשב ראוי, דהא לא דמי לסבתא כדהקשה הרבינו יונה, וע"כ פירש הרשב"ם דפריך משום דאי בעי זבין ומסלק, וכלומר דמשום זבין לחוד לא מיני למיפרך, דאף דמדאורייתא כיון דלרצה שעבודא לאו דאורייתא כי זבין פקע שעבוד, מ"מ מדרבנן נקט הרשב"ם דאכתי איכא שעבוד, (והריטב"א דפירש דמכא זבין לחודיה פריך דס"ל דמדרבנן לא תקון שעבוד וכנ"ל), אך היכא דיסלק ליה בזוי כה"ג לא תקון רבנן שעבוד וגמלא דכי סלק ליה לבסוף בזוי פקע השעבוד ע"י מכירה, והוי ממש כסבתא דמני מפקעא ע"י מכירה.

(ויותר ניחא לומר דהרשב"ם ס"ל דאף דמדרבנן ליכא שעבוד, מ"מ כיון דסו"ס מני גבי ליה חשיב מוחזק, אך כיון

דמני מסלק ליה בזוי ותו לא יגבה תו לא חשיב מוחזק, אכן מיניה ידידה דאיכא שעבוד לא מהני דמני מסלק ליה.)

ובזה"ש מעיקרא כי פריך אב"י קרקע נמי לאו הא קרקע שזק אבוהון, פירש הרשב"ם דאי הוי בעי לא הוה מסלק ליה בזוי, ולא פירש דאי בעי הוי זבין, דהתם נקט הרשב"ם דפריך אב"י אף אי שעבודא דאורייתא, ואי שעבודא דאורייתא זבני לא מעלה ולא מוריד דהא אכתי אימא לשעבודא ולא פריך אלא משום דמני מסלק ליה, אבל השתא דמייתי מסבתא דמני מפקע ע"י זבינא הא לא מינין למיפרך אלא אי שעבודא לאו דאורייתא דמני מפקע ליה ע"י זבינא, ובחנאי דיסלקנו לבסוף בזוי.

ולפי"ז אף ניחא הא דכי פריך אב"י לאו הא קרקע שזק אבוהון פירש הרשב"ם דאי בעי הוי מסלק ליה בזוי, והשתא דפריך מסבתא כתב הרשב"ם דאי בעי זבין ומסלק ליה בזוי או בקרקע אחרת (כך העירוני), ולפי"ז ניחא דלעיל דמשום אי בעי מסלק ליה הו"ל ראוי, דוקא כי מני מסלק ליה בזוי הוא דחשיב ראוי דהא מסלק לשעבוד קרקע דאית ליה, אבל מאי דמסלק ליה בקרקע אחרת לא משוי ליה ראוי, דקרקע הוי ליה ובקרקע פרע ליה, אבל השתא דמשום בעי מוזבין הוא דהו"ל ראוי, ואין הסילוק אלא תנאי דכי מסלק ליה הפקיעה המכירה את השעבוד, ע"כ צין כי מסלק ליה בזוי, וצין כי מסלק ליה בקרקע מהני, דהפקיעה המכירה את השעבוד מהאי קרקע.

לרב נתמן קשיא מאי שנא קרקע דלא דלאו הא קרקע שבק אבוהון מעות נמי לאו הני מעות שבק אבוהון. ה"נ ז"ע

1234567

1234567

במלוה, דמלוה לא חשיב קרקע אלא מטלטלי ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי, אלא משום דהו"ל מוחזק בקרקע, ואי חשיב מוחזק בקרקע ע"כ דאינו מוחזק במעות, דכיון דלר"נ חשיב מוחזק בקרקע ש"מ דאית ליה לר"נ דכי הלואה מעות זכה בקרקע, וכי פרע ליה במעות מסלק ליה מן הקרקע, וכיון דזכה בקרקע והמעות אינם אלא סילוק מן הקרקע ע"כ דבמעות אינו מוחזק.

ובהבי מיישנא קושית הרעק"א בקושיות עלומות דהקשה למאי מיתי אבי מדרב נחמן דיתומים שגבו קרקע בחובת אביהם בע"ח חוזר וגובה מהן אלמא דחשיב מוחזק בקרקע והכא אית ליה לרב נחמן דגבו קרקע אין לו, הא רב נחמן גופיה ס"ל כרבי דמלוה חשיב מוחזק, וע"כ איהו לטעמיה דס"ל כרבי שפיר בע"ח חוזר וגובה מהן דלרבי הוה אצוהון מוחזק, אבל הכא דאירי ר"נ אליבא דרבנן לדידהו קאמר ר"נ דגבו קרקע אין לו, חרין דמשום מאי דס"ל לר"נ כרבי דמלוה חשיב מוחזק אכתי לא סגי דבע"ח חוזר וגובה מהן, דלבע"ח הא לא משתעבדא אלא קרקע ומלוה לא חשיב קרקע, וע"כ דלר"נ קרקע חשיב מוחזק וכיון דהכי אף לרבנן יכול בקרקע.

בא"ד. ואם לא היה מוחזק ביד אביהן בחיים איך יכול בע"ח לגבותו

והלא אילו קנו היתומים אחר מיתת אביהן קרקע מי יכול לגבותו והלא משנה שלמה שנינו בבכורות שאין האשה נוטלת כתובתה בראוי ובע"ח כיוצ"ב. מבואר בדברי הרשב"ם דכי היכי דאשה אינה נוטלת כתובתה בראוי כדתנן בבכורות ה"נ בע"ח אין נוטל בראוי, ואף דהתם חזין נמי דאשה אינה נוטלת כתובתה בשבת, ובע"ח איתא התם

מאי פריך אביי הא כבר פירש הרשב"ם דמעות כיון דמעות יהיב מעות שקיל הו"ל מוחזק אבל קרקע דלא יהיב קרקע הו"ל ראוי, ונ"ל דאביי לית ליה דמשום יהיב מעות אית ליה מעות דוקא, והלכך למאי דאית ליה לאביי שפיר פריך דמ"ש קרקע דלא מעות נמי לא דהא לית ליה במעות טפי מקרקע.

רשב"ם ד"ה ועוד. קשיא אחרת לר"נ דחשיב מעות מוחזקות טפי

מקרקעות הא איפכא הוי ליה למימר משום דקרקע של זה הוי מוחזק טפי למלוה דהא הוא דאמר משום רבה בר אבוה וכו'. ונ"ע דנהי דמהיב דאמר משום רבה בר אבוה שמעינן דקרקע חשיבא מוחזקת מדבע"ח גובה ממנה, מ"מ היכי שמעינן מהתם איפכא דקרקע הוי מוחזקת טפי ממעות, אי משום דהתם דוקא גבו קרקע בע"ח גובה ממנה הא גבו מעות אין בע"ח גובה ממנה אלמא דבמעות לא חשיב מוחזק, והיב לאו משום דבמעות לא חשיב מוחזק דאפי' אי הוי חשיב מוחזק במעות לא היה בע"ח גובה, דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי ואפי' הוחזק בהן אציהן, והתוס' באמת כתבו בשם ר"מ דלר"נ דשמעינן מהתם דקרקע חשיב מוחזק, בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו דבתרוייהו חשיב מוחזק, ונ"ב דברי הרשב"ם.

תריין דס"ל להרשב"ם דאי בקרקע חשיב מוחזק ע"כ במעות אינו מוחזק, ואף דלרבי בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו הרי דבתרוייהו חשיב מוחזק, היינו משום דלרבי הוי מוחזק במלוה וממילא בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו, אבל ר"נ דקאמר ביתומים שגבו קרקע בחובת אביהם בע"ח חוזר וגובה מהן לאו משום דחשיב מוחזק

נוטל בשבט המקולי כתובה שנו כאן, אשכח
דאיתמר המקולי כתובה שנו איתמר, אראוי
דלא איתמר לא איתמר אלא ה"ה בע"ח אינו
נוטל.

לח"ה 1134

אבן הרבינו יונה כאן כתב דאף דכתובת אשה
אינה נוטלת בראוי בע"ח שפיר נוטל
בראוי דהא נמי מקולי כתובה הוא דלא חטול
כתובת אשה בראוי, והוכיח כן מגמ' דלקמן
(דף קנ"ט ע"ב) דמייתי התם נפל הבית עליו
ועל אביו והיתה עליו כתובת אשה ובע"ח
יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואח"כ
מת האב (ולא זכה הבן בנכסים ולא אשחעבדו
לבע"ח ידיה), ובע"ח אומר האב מת ראשון
ואח"כ מת הבן (וזכה הבן בנכסים ואשחעבדו
לבע"ח ידיה), ומפרש התם יורשי האב בנו
(ר"ל בני הבן) ואי ס"ד לא מצי אמר מכח
אביו דאבא קאמינא כי מת הבן ואח"כ מת
האב מאי הוי נימא להו בע"ח ירושת אביוהון
קא שקילנא, (כלומר דהרי אף אי מת הבן
קודם כי הדר מת האב נפלו לבן בקבר ושפיר
משחעבד לבע"ח), ואי נימא דאין בע"ח נוטל
בראוי הא לא הומוקו לבן והיאך יטלם
הבע"ח.

ובדעת הרשב"ם חרין דהתם כי ירשם הבן
בקבר הומוקו לו בקבר ושפיר הוי
מוחזק, ואדרבה הרמב"ן והרשב"א לקמן
בע"כ כתבו להוכיח מההיא דהתם דאין בע"ח
נוטל בראוי, דאי בע"ח נוטל בראוי אפי' נימא
דמכח אביו דאבא אחי ראוי לאב מיהא הוי,
דהא בחיי הבן היו ראויין לו דכל שהבן בחיים
אכתי לא מצי בן הבן למימי מכח אביו דאבא,
אכן דעת הרבינו יונה דמחיי הבן כיון דאכתי
קיימי מורישיו אפי' ראוי לא הוי, ואף כי מתו
מורישיו הו"ל ראוי, ולאחר מיתת מורישיו הא
בבר אחי הבן מכח אביו דאבא ותו אפי' ראוי

לא הוי, וס"ל נמי דאף אי לא אחי בן הבן
מכח אביו דאבא אלא יורש את אביו בקבר
נמי טפי מראוי לא הוי, דאין הבן זוכה בקבר
דאין זכיה בקבר אלא ראוי לזכות בקבר, ובן
הבן מכח ידיה קא זכי, אכן להרשב"ם זוכה
הבן בקבר והו"ל מוחזק.

אך נ"ע דאי הומוקו בקבר הו"ל מוחזק, א"כ
אמאי איתא לעיל (דף קי"ג ע"א) דכי
מתה אשתו של אלעזר בחיי מורישיה ואח"כ
מתו מורישיה אין אלעזר יורשה דאין הבעל
נוטל בראוי, אמאי נהי דמחיים לא הומוקו
הני נכסים לאשת אלעזר הא הומוקו לה
השחא בקבר.

תרי"ץ דבאמת ברשב"ם לקמן בע"כ (סוד"ה
מסתברא) מבואר דבעינן התם למימי
מתרי טעמי חדא דמחיים הו"ל ראוי, ותו
דלאחר מיתת אף דהשחא הו"ל מוחזק כיון
דכבר אינה בחייה תו אין הבעל יורשה, וכן
הוא פשטות דברי החוס' לעיל (דף קי"ד ע"ב)
בד"ה מה אשה) דהא דאין הבעל יורש את
אשתו כשהיא בקבר משום דפקע שאריות
לאחר מיתתה, ובגמ' הא אמרי' דטעמא משום
דאין נוטל בראוי, חרין דבעינן למימי מתרי
טעמי.

אך אכתי איכא לאקשווי בצכור דתנן נמי
בצכורות (דף נ"א ע"ב) דכי מתו
מורישיו האב אחר מיתת האב אין צכור האב
נוטל בהני נכסים פי שנים דהו"ל ראוי לאב,
ואמאי הא הומוקו לאביו בקבר, וליכא למימר
דהתם נמי טעמא משום דשאר בניס מכח
אביו דאבא קאמתו ולא ירית הבן בקבר להיות
מוחזק כדי ליטול הצכור פי שנים, חדא דא"כ
לקמן (דף קנ"ט) דלא אשכח גמ' סיוע ממחני'
דבן הבן מכח אביו דאבא קאמי, ליימי מהך

ולחרבינו יונה דבע"ח נוטל צראוי ז"ע מאי
מיימי גמ' מהא דרב נחמן דבע"ח
חוזר וגובה מהם חשיב מוחזק, דלמא לעולם
ראוי הוי אללא דבע"ח הא נוטל צראוי, אבל
צכור דאין נוטל צראוי גבו קרקע אין לו,
תריך דאי הוי ס"ל לר"נ דבע"ח מכאן ולהבא
הוא גובה אפי' ראוי לא הוי (ודלא כהרשב"ס
דראוי מיהא הוי) דהא לא הוי אפי' ראוי
לצוא לאציהם האי קרקע דהא לא איחייב ליה
קרקע דוקא, וכיון דבע"ח חוזר וגובה מהם
ע"כ דלמפרע הוא גובה, וא"כ אף מוחזק
חשיב דהא קני ליה למפרע.

אך הקשה הרבינו יונה דלמא אף דלמפרע
הוא גובה הו"ל ראוי דהא מצי מסלק
ליה בזוזי, ותריך דהשתא ס"ל לאציי דכיון
דאפי' דלרצה דגבי סבתא זכנה זכינה זכני
משוי ליה ראוי, הכא מאי דמצי מסלק ליה
בזוזי לא משוי ליה ראוי, כ"ש דלר"נ מאי
דמצי מסלק ליה בזוזי לא ישוי ליה ראוי, א"נ
דכיון דזוזי אף דלא אמרי' זהו למפרע הוא
גובה חשיב מוחזק לר"נ, כ"ש קרקע דאמרי'
למפרע הוא גובה יחשב מוחזק אף דמצי
מסלק ליה בזוזי.

בא"ד. והלא אילו קנו היתומים אחר מיתת
אביהן קרקע מי יכול לגבותו והלא
וכו' ומטלטלי דיתמי לא משתעבדי
לבע"ח. וז"ע דהא קרקע הוא דקנו וקרקע
דיתמי הא משתעבדא, וטעמא דמ"מ לא
משתעבדי כדכתב הרשב"ס דראוי הוא, וא"כ
מאי שייטיה מאי דמטלטלי דיתמי לא
משתעבדי להא.

והמבואר צוה דהנה לקמן (פרק מי שמת
ס' ז') כתב הרא"ש בשם רב
האי דאף דיתומים שקדמו ומכרו צנכסים

משנה דצכורות דאין הצכור נוטל פי שנים
משום דהו"ל ראוי אלמא דשאר צנים ירתי
מכח אצוה דאצא, ותו י"ל דכה"ג דאי יירש
הבן צקצר יטול הצכור פי שנים לא מנא שאר
צנים למימי מכח אצוה דאצא, ודוקא כנגד
בע"ח מנא למימי מכח אצוה דאצא דאיהו לאו
יורש הוא, אבל כנגד צכור דאיהו נמי יורש
י"ל דאדרבה מצי איהו למיטען יירש האצא
צקצר להנחיל לי פי שנים, וע"כ ז"ל כן
להרבינו יונה דס"ל דכי אמי מכח אצוה דאצא
אפי' ראוי לא הוי, א"כ למה לי לדינא דמשנה
דצכורות דכי מתו מורישי האצ אחר מיתת
האצ אין נוטל הצכור פי שנים משום דהו"ל
ראוי, חיפוק ליה דשאר אחי יטלו מכח אצוה
דאצא ואפי' ראוי לא הוי, אללא ע"כ דכי איכא
צכור דאי יירש הבן צקצר יטול הצכור פי
שנים, לא מנא שאר האחין למימי מכח אצוה
דאצא.

אלא י"ל דצכור דבעינן דהמוריש יהא מוחזק
כדכתבו הריטב"א והנמוק"י לעיל (דף
קט"ז ע"ב) דמשנה דצנות כלפחד, כיון דהאצ
צקצר לא הוחזק איהו צנכסים דהא מית, אבל
דבע"ח דאין נוטל צראוי לאו משום דראוי
ללוה הוא, אללא כיון דראוי ללוה ואכתי לא
זכה בהם, לא מצי זכי זהו מלוה, אבל כי זכה
בהם הלוה צקצר, אף דהלוה לא הוי מוחזק
דאיהו מית, אף כיון דזכה בהם שפיר מצי
מלוה זוכה בהם ושפיר משתעבדי ליה.

ולחרבינו יונה דבע"ח נוטל צראוי, הא
דיתומים שקנו קרקע מנכסי
אציהם אין צע"ח חוזר וגובה מהם, ז"ל
להרבינו יונה דכה"ג אפי' ראוי לאצ לא חשיב
דאף לא היה ראוי לצוא לאציהן האי קרקע
ואינהו הוא דקנו לה.

מה לי הן מה לי דמיהן וכיון דדמי הקרקעות
נינהו הן ענמן כקרקע חשיבי, מ"מ לא עדיפי
מאילו הוי הקרקע ענמה מטלטלי דתו לא
הוי משתעבדא, דהשתא מטלטלי היא, אבל
צמר דתקון הגאונים דמטלטלי משתעבדי, כיון
דדמי הקרקע הוו ושעבודא דהוי אקרקע חייל
עליהו שפיר משתעבדי.

ולפי"ז יתצארו נמי דברי הרש"ס דהור"ך
לכך דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי,
דאי מטלטלי דיתמי הוי משתעבדי, נהי דלא
היתה הקרקע משתעבדת מחמת ענמה דהא
ראוי היא לאציהם, אך אכתי הוי משתעבדא
משום דדמי המטלטלין היא ושעבודא דהוי
אמטלטלין חייל עליה, אך כיון דמטלטלי לא
משתעבדי תו לא משתעבדא משום דמי
המטלטלי, ומחמת ענמה הא ראוי היא
לאציהם וראוי לא משתעבד לע"מ.

רשב"ם ד"ה לטעמייהו. רבא אמר מכאן
ולחבא הוא גובה "דלא חשיב
מוחזק אלא משעת גבייה ואילך". והנה
אין לפרש דהא דכתב דלא חשיב מוחזק אלא
משעת גבייה הוי טעמא דע"כ למפרע הוא
גובה, אלא משמע בדבריו דהיינו דינא דמכאן
ולהבא הוא גובה, ור"ל דלא דהגבייה מכאן
ולהבא, אלא מוחזק חשיב מכאן ולהבא, ואצ"י
דאמר למפרע הוא גובה ר"ל דחשיב מוחזק
למפרע, ולפי"ז א"ש לישנא דגמ' דהתם
דמייתי הרש"ס הכא דטעמא דרצא דכיון
דאילו הוי זוזי הוי מסלק ליה צוזי אשתכח
דהשתא הוי דקני, והנה הא לא הוי טעמא
דע"כ יגבה מכאן ולהבא, אכן אי ר"ל דמכאן
ולהבא חשיב מוחזק ולא למפרע, הא ודאי הוי
טעמא דכיון דהוי מצי מסלק ליה צוזי לא
חשיב מוחזק וכדאיתא הכא.

מועטין מה שמכרו מכרו ואין הצנות גזנות
מזונותיהן דמלקוחות לא מפקינן למזון הצנות,
השתא דתקון הגאונים דמטלטלי משתעבדי
למזון הצנות גזנות הצנות מן הדמים שגבו
הצנים בקרקעות שמכרו, וכחצ הטור (צחו"מ
סי' ק"ז) דלפי"ז הוא הדין מלוה ע"פ דגוצה
מן היורשים כי מכרו היתומים הקרקעות
גוצה הצע"מ מן הדמים שלקחו היתומים
עצור הקרקעות צמר דתקון הגאונים
דמטלטלי דיתמי משתעבדי לע"מ, והרא"ש
תמה ארצ האזי דמטלטלי דירשו יתמי מאציהם
תקון הגאונים דמשתעבדי, אבל הני מטלטלי לא
ירשו מאציהם ומה מהני תקנת הגאונים להא.

תריין צדעת רב האזי כדכתב הרא"ש גופיה
שם דאמר' מה לי דמים מה לי
נכסים דכיון דהני דמים תמורת הנכסים הרי
הם כמותם, וכיון דהנכסים היו משועבדים
ממילא אינהו נמי משעבדי, אלא דהרא"ש
תמה ארצ האזי דלמה הדבר דומה למלוה
ע"פ שיצאה על היתומים ומכרו נכסים שאין
צע"מ גוצה מן הדמים שצידם, וצפלפולא
חריפתא שם תמה אהרא"ש, דמאי קשיא ליה
הא לדעת רב האזי אה"נ דצמר דתקינ
הגאונים דמטלטלי דיתמי משתעבדי לע"מ,
כי מכרו היתומים הקרקע משתעבדי דמי
הקרקע לע"מ, וכדכתב הטור להדיא (בסי'
ק"ז) כדבוצא לעיל, תריין דכוונת הרא"ש
דלדעת רב האזי אף מקמי דתקון הגאונים
דמטלטלי דיתמי משתעבדי כי זבון יתמי
קרקע ולקחו דמים ישמעצדו הדמים דכיון
דאמר' מה לי נכסים מה לי דמים, אף
דבעלמא מטלטלי דיתמי לא משתעבדי, הכא
דדמי הקרקעות נינהו ושעבוד דהוי אקרקע
חייל עליהו שפיר ישמעצדו, אכן צדעת רב
האזי י"ל דקודם תקנת הגאונים אף דאמר'

מערכא קאמרי' וכן לא ס"ל, הא לא קשיא כלל מההיא דסכתא דהכא אי זבין לא זביני דהא אכתי יכול לטרוף מן הלוקחות.

אבן כבר ביארו הראשונים כאן דאזי פריך לרצה דאית ליה שעבודא לאו דאורייתא כדאיתא לקמן (דף קע"ה ע"ב), ולדידיה ודאי דאף הכא אי זבין זביניה זביני דכיון דזבין מו לא משעבדי דשעבודא לאו דאורייתא וע"כ שפיר מקשי, אך כיון דמשני רצה טעמא דזני מערכא קאמרי' מו לא תיקשי מההיא דסכתא דאינהו מלו סברי שעבודא דאורייתא, וע"כ הכא אי זבין לא זביני דאכתי משעבדא ליה.

בא"ד. דה"ל ראוי לגמרי ולא אשתעבד "לא לבעל" ולא לאשתו. ונ"ע בעל מאן דכר שמיה הא אגן דיינין אי הוחזק לאשה ומה ענין אי נשעבד לבעל או לאו, ובייחוד נ"ע לישנא דהחוס' דכתבו דגבי סכתא הבעל לא הוחזק מעולם דלא היה לו ולאשתו שום חוב מעולם על הסכתא, ונ"ע מוחזקות דבעל מאן דכר שמיה.

ומובח מדברי הרשב"ם והחוס' כאן כדברי החלקת מחוקק (באזה"ע סי' ז' סק"ח) דהביא דברי הב"י בשם תשובות הרשב"א דכי היכי דגבי זכור איתא לקמן בע"ז דאף דאינו נוטל במלוה, מ"מ במלוה שעמו פלגי, ה"נ בעל אף דאינו נוטל במלוה, מ"מ במלוה שעמו פלגי, אכן החלקת מחוקק כתב דבעל במלוה שעמו נוטל הכל, וטעמו נראה דזכור הלא כתבו הריטב"א והנמוק"י לעיל (דף קט"ז ע"ב) במשנה דזנות כלפחד דזעינן הוחזק למוריש, והלכך מלוה שעמו אין נוטל אלא פלגא, דלמוריש י"ל דלא הוחזק, אבל בבעל דמבואר בדברי הרשב"ם והחוס' כאן דחלוי במוחזק לירש דהוא הבעל, ולכך

בא"ד. ורבה נמי לטעמייהו דבני מערבא קאמר לדידי ל"ש מעות ל"ש קרקע אין לו כדרב יהודה אמר שמואל דהא לא היה אבוהון מוחזק לא בהאי קרקע ולא בהאי מעות. והנה לעיל ברב נחמן דקאמר דבין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו פירש הרשב"ם דק"ו הוא כדאמרן לעיל השתא שכתב דממילא אמרי רבנן דלא שקיל מלוה מיבעי, ונ"ע מ"ש דהכא ברצה פירש טעמא משום דלא הוחזק לא בהאי קרקע ולא בהאי מעות, ואילו לעיל בר"נ פירש טעמא משום ק"ו.

תריין ברצה הא שמעינן ליה דלא חשיב מוחזק בקרקע כדאמר גבי סכתא דחשיב ראוי משום דאי זכנה זבינה זביני, וכ"ש מעות שמעינן לרצה דחשיבי ראוי דהא אפי' לזני מערכא דאמרי דקרקע חשיב מוחזק קאמר רצה דמעות חשיבי ראוי, וע"כ שפיר כתב הרשב"ם דלרצה בין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו דהא לא הוחזק לא בקרקע ולא במעות דהא הכי שמעינן ליה לרצה, משא"כ ר"נ לא שמעינן ליה לא דקרקע חשיב ראוי ולא דמעות חשיבי ראוי דיפרש הרשב"ם דהא לא הוחזק לא בקרקע ולא במעות, אלא אגן הוא דאמרי' דר"נ הכי ס"ל, וטעמא כדאמרן לעיל ק"ו השתא שכתב דממילא לא שקיל מלוה מיבעיא.

בא"ד. והאי דשלחו מתם וכו' התם ודאי בדין הוה דלא ירית בעל דה"ל ראוי לגמרי וכו' ואי קדים סבתא וחבנא זבינה זביני אבל נכסי דלוה כיון דמשעבדי למלוה ואי זבין לא זביני וכו' הרי הן כמוחזקין. ונ"ע דא"כ מעיקרא מאי פריך אזי מההיא דסכתא הא הכא אי זבין לא זביני, ורצה למה לי לשנויי טעמא דזני

במלוה שעמו אף אי לאשה לא הומוק, לבעל
הא ודאי הומוק, ע"כ שקיל כוליה.

תוד"ה לטעמייהו. ולפירושו הא דפסיק
לעיל רב נחמן ברבי. כלומר הא
להמוס' ניחא, ללדיהו ר"נ אליבא דנפשיה
אית ליה בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו
והיינו כרבי, אך ז"ע דעכ"פ למאי דהוי ס"ל
לאביי דר"נ אליבא דנפשיה קאמר דגבו קרקע
אין לו תיקשי דהא ר"נ פסיק הלכה כרבי,
ולרבי בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו
כדאיחא בצ"ק (דף מ"ג ע"א).

תריין דאף דר"נ ס"ל כרבי ולרבי בין גבו
קרקע בין גבו מעות יש לו, הכא
אליבא דרבנן קאי ולרבנן קאמר ר"נ דגבו
קרקע אין לו, ובאמת דאף בדעת הרשב"ם
תירץ הכי הרמב"ן דר"נ גופיה ס"ל כרבי,
והכא אליבא דרבנן קסבר דבין גבו קרקע בין
גבו מעות אין לו, אך התוס' בדעת הרשב"ם
היה נראה להם דרבה קאמר דהכי ס"ל לר"נ
לקושטא דמילתא דבין גבו קרקע בין גבו
מעות אין לו, ועל כן הקשו דהא ר"נ גופיה
ס"ל כרבי, אבל אביי לא הוי קשיא ליה אר"נ
דודאי הא דאמר ר"נ גבו קרקע אין לו לרבנן
קאמר.

בא"ד. וקשה דלרב נחמן עיקר התירוץ
דמשני לדידיה חסר מן הספר דלא
משני מידי מההוא דיתומין שגבו בחובת
אביהו. תירץ דהתוס' נקטו דמאי דכתב
הרשב"ם דר"נ ס"ל בין גבו קרקע בין גבו
מעות אין לו היינו דהכי קמשני רבה לאביי,
ועל כן שפיר הקשו דא"כ לא משני ליה מידי
מההוא דיתומין שגבו קרקע, אכן בשאר
הראשונים מבואר וכן מדויק ברשב"ם דרבה
לא משני ליה אלא דר"נ לטעמא דבני מערבא

קאמר וליה לא ס"ל, ולא מפרש מאי ס"ל
לר"נ, וע"כ לא אינטריך לשנויי ההוא דיתומין
שגבו קרקע דהא אפשר דר"נ גופיה ס"ל גבו
קרקע יש לו, אך הרשב"ם כתב דקושטא
דמילתא דר"נ ס"ל דבין גבו קרקע בין גבו
מעות אין לו כדפסקינן הלכתא לקמן,
וכדמשני רבא בפסחים להדיא דיתומים שגבו
קרקע משום שעבודא דר"נ.

ובהבי אף מיישבא קושיא בתרייתא דהתוס'
דהקשו דהו"ל למיפרך בצ"ק דלוקמה
בין לרבה בין לר"נ בין גבו קרקע בין גבו
מעות, תירץ דכיון דלא שמעינן לדר"נ בהדיא
דאית ליה בין גבו קרקע בין גבו מעות אין
לו, דרבה לא קאמר אלא דלטעמא דבני
מערבא קאמר וליה לא ס"ל, ואנן הוא
דקאמר' דהכי אית ליה לר"נ דבין גבו קרקע
בין גבו מעות אין לו משום דהכי הלכתא,
ע"כ לא הוי מצי למיפרך מינה לדר"נ דהא
י"ל דלאו הכי ס"ל.

אלא דבלא"ה יבואר להלן דקושיא בתרייתא
דהתוס' לא תיקשי להרשב"ם, דהתוס'
לרבי איירינן וכדכתבו התוס' בסוף דבריהם
דאליבא דר"ל איירי רבה ור"נ, ור"ל כרבי,
אלא דס"ד דגמ' דרבה ור"נ דאמר גבו
קרקע אין לו גבו מעות יש לו א"נ איפכא
אליבא דרבי קיימי דאף לרבי לאו בכל גווני
יש לו אלא במעות לר"נ, ובקרקע לרבה,
ותדע לך דלרבי הוא דאיירינן, דהא לרבנן
בריות אינו נוטל ופירש הרשב"ם לעיל כיון
דלא יהיב ליה מעות, וניזקין נמי הא לא יהיב
מעות, וכיון דאליבא דרבי קיימינן לא מצי
למיפרך דבין גבו קרקע בין גבו מעות אין
לו, דלרבי ודאי דעכ"פ או קרקע או מעות
יש לו, וכדמצי להדיא דירשו שט"ח בכור נוטל
פי שנים, ורבה ור"נ דאית להו אליבא

דנפשיהו דבין גבו קרקע בין גבו מעות אין לו היינו לרבנן. דלא יהא אחריות נכסים, היאך מיניה ידיה איכא אחריות נכסים).

ולמאי דכתבו התוס' דעו"ל דלרבה אפי' אי זבין לא הוי זביני הוי ראוי, אזלי באמת דמטעמא דשעבודא לאו דאורייתא לחוד הו"ל ראוי, ולפי"ז ודאי בני מערבא דס"ל דגבו קרקע יש לו ע"כ ס"ל שעבודא דאורייתא, ולפי"ז ודאי בשט"ח שאין צו אחריות נכסים לא יטול פי שנים אף לבני מערבא אף בגבו קרקע.

ופליגי הני תרי פירושי דהתוס' בהא דלקמן (דף קע"ה ע"ב) מבואר דלרבה דס"ל שעבודא לאו דאורייתא ע"כ גבו קרקע אין לו, ואילו הכא אמרי' דכיון דזבנה זבינה זביני ע"כ גבו קרקע אין לו, דלפירוש קמא דהתוס' נריכין לתרי טעמי, דכיון דס"ל לרבה שעבודא לאו דאורייתא ואית ליה נמי דזבנה זבינה זביני משוי ליה ראוי, ע"כ גבו קרקע אין לו, אבל בטעמא דשעבודא לאו דאורייתא לחוד לא סגי, דכיון דשעבוד הגוף מיהא איכא אכתי הו"ל מוחזק, ומטעמא דזבנה זבינה זביני לחוד נמי לא סגי, דאי שעבודא דאורייתא הא לא מצי לזבני דאכתי משעבדא ליה אף בחר דזבנה.

ואילו בפירוש בתרא דהתוס' ס"ל דכל טעמא לחוד סגי, דשעבודא לאו דאורייתא לחוד סגי דכיון דליכא שעבוד נכסים אף דאיכא שעבוד הגוף הו"ל ראוי, וזבנה זבינה זביני לחוד נמי סגי דאף אי שעבודא דאורייתא אף דאי זבין אכתי איתא לשעבוד, מ"מ הא מצי מסלק לשעבוד בזוי, ומצי לסלוקי הוי כמצי לזבני.

בא"ד. וי"ל דס"ל לר"נ דמפלגי בני מערבא בין גבו קרקע לגבו מעות

בא"ד. והא דאמרי בני מערבא גבי סבתא דהוי ראוי "אע"ג דהוי קרקע" והנה למאי דפירש הרשב"ם דמעליותא דקרקע משום דמשעבדא, התם גבי סבתא הא לא משעבדא דתהוי עדיפא קרקע ממעות, אכן התוס' הכא להאי פירושא לא ס"ל דמעליותא דקרקע משום דמשעבדא, דלהאי פירושא נקטו דאף בני מערבא דקאמר רבה אליבא דידהו דגבו קרקע יש לו ס"ל דשעבודא לאו דאורייתא, ואף רבה דס"ל שעבודא לאו דאורייתא אי לאו טעמא דזבנה זבינה זביני הוי ס"ל דגבו קרקע יש לו, הרי דאף דלא משעבדא קרקע מ"מ עדיפא ממעות, וטעמא דכתב הריטב"א דאי אפשר להצריחה, ומה"ט כתבו נמי התוס' דלבני מערבא אפי' בשט"ח שלא באחריות נמי גבו קרקע יש לו, דאף דכתב שלא באחריות כיון דשעבוד הגוף מיהא איכא גבו קרקע יש לו, כיון דלדידהו לית להו דזבנה זבינה זביני משוי ליה לראוי, (ובקוב"ש (אות שפ"ח) כתב דשט"ח שלא באחריות מיניה ידיה איכא אחריות ואך מלקוחות ליכא אחריות, והכריח כן דאי לא הא לא עדיף ממ"ד דשעבודא לאו דאורייתא, והדברים מתמיהין דהשתא הא אזלי התוס' דאף רבה דאית ליה שעבודא לאו דאורייתא, אף מטעמא דזבנה זבינה זביני הו"ל ראוי, ובני מערבא דפליגי דלית להו דזבנה זבינה זביני משוי ליה ראוי, ע"כ ס"ל דאף אי שעבודא לאו דאורייתא הו"ל מוחזק, והוא הדין לשט"ח שאין צו אחריות נכסים, ואף בעיקר מאי דכתב דשט"ח שאין צו אחריות נכסים מיניה ידיה איכא שעבוד נכסים נמי הדברים מתמיהים דכיון דהתנה

מדלא קאמר הבכור נוטל פי שנים בין גבו קרקע בין גבו מעות. וצמח"ש"א תמה דלעיל (דף קכ"ד ע"ב) כתבו התוס' איפכא דלמימר ס"ל דבין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו מדקאמר סתמא בכור נוטל פי שנים במלוה.

תר"ץ דלמימר דדייקינן דס"ל בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו, ור"נ דס"ל אליבא דנפשיה בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו, לאו מחדא טעמא הו, דלמימר מדקאמר סתמא ולא מפליג אמרי' דס"ל דמלוה לרבנן הו מוחזק דכיון דהלוהו מעות זכה כנגדן צנכסיו, וכל מאי דגבי ל"ש קרקע ל"ש מעות מכח דזכה צנכסיו גבי והרי הוחזק דכבר זכה בשעת הלואה, אכן ר"נ דאית ליה בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו, ע"כ לאו משום דכי הלוהו זכה צנכסיו כשיעור מעותיו ל"ש קרקע ל"ש מעות, דא"כ הניחא דבכור יטול בין בקרקע בין במעות דהא זכה האצ צנכסים, אבל ר"נ הא קאמר נמי דיתומים שגבו קרקע בע"ס חוזר וגובה מהם, ואי מטעמא דזכה האצ צנכסים הא לא זכה בקרקע, ובע"ס הא אין משמעבד לו אלא קרקע ובקרקע הא לא הוחזק אציהן, וע"כ דלר"נ הוחזק בקרקע, ואי ס"ל דאף גבו מעות יש לו ע"כ דהוחזק אף במעות, (ובאמת בדברי הרשב"ס מבואר דאי הוחזק בקרקע ע"כ דמעות לא הוחזק, אכן ר"ס פליג וס"ל דאפשר דיהא מוחזק בקרקע ומוחזק במעות, אך עכ"פ כל חד מטעמא ידיה קרקע משום דמשעבדא, ומעות משום דמעות יהיב ומעות שקיל, והרעק"א בקושיות ע"זמות באמת נקט מה"ט (ויבואר להלן) דגבו מטלטלין דליכא לא סברא דמעות יהיב מעות שקיל ולא סברא דמשעבדא ליה לא יהא חשוב מוחזק לר"נ, ולדידיה ודאי דליכא

למימר דמדקאמרי צני מערבא סתמא אלמא דבכל גוויי יש לו, דהא מטלטלין ממ"נ אין לו, וכיון דלאו בכל גוויי יש לו לצני מערבא אי איתא דבין מעות בין קרקע יש לו הו"ל לפרושי, משא"כ ללמימר דאף במטלטלין יש לו דלדידיה זכה בכל נכסיו שיעור מעותיו, לא הו"ל לפרושי דמדקאמר סתמא אלמא דבכל גוויי אית ליה), וכיון דמחרי טעמי נינהו אי איתא דבחרויהו ס"ל לצני מערבא דחשיב מוחזק הו"ל לפרושי, דהא בכל חד מוחזקות צפני עצמו הוי, משא"כ ללמימר דמעות וקרקע מחד טעמא הוי מוחזק לא הו"ל לפרושי.

אלא דלפי"ז נ"ע דקאמר נהרדעי לטעמייהו, ומפרשי התוס' דר"ל דלמימר דאית ליה בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו כר"נ, ולפי"ז הא מחרי טעמי הוי, דללמימר משום דהוחזק בכל נכסיו שיעור מעותיו, ולר"נ משום דהוחזק בקרקע מטעמא דשעבוד, ומשום דהוחזק במעות מטעמא דמעות הלוהו, וי"ל דאף דלאו מחד טעמא הוי כיון דלדינא ס"ל כהדדי קאמרי נהרדעי לטעמייהו, (אכן למאי דנכתב דעת הרעק"א דלר"נ גבו מטלטלין אין לו, ואי נימא דללמימר אף גבו מטלטלין יש לו, קשה דא"כ לאו לטעמייהו הוי).

בא"ד. וא"ת בפרק שור שנגח ד' וה' וכו' והשתא לפר"ת לרבנן נמי צריך לאוקומי בגרושה לר"נ דאית ליה בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו. והקשה הרעק"א בקושיות ע"זמות דהא לא קאמר ר"ת דר"נ אית ליה בין גבו קרקע וכו' יש לו אלא לאצ"י דאית ליה דטעמא דר"נ משום דלמפרע הוא גובה, וכדכתבו התוס' דלדברי אצ"י קאמר רבה ולא לפי מאי שחירנה רבא,

אבל לרצא דאית ליה דטעמא דר"נ משום
שעבודא דר"נ הא לא שמעינן דר"נ אית ליה
בין גבו קרקע וכו' יש לו, וא"כ שפיר
איתריך גמ' התם למימר דכי קאמר בגרושה
אליבא דרבי, דלרצנן אליבא דרצא י"ל דס"ל
לר"נ דגבו קרקע אין לו.

תריין דהתוס' לא כתבו אלא דלא הולך רצה
לחרוץ לאביי דר"נ ס"ל אליבא
דנפשיה בין גבו קרקע בין גבו מעות יש לו
אלא לדברי אביי דאית ליה דטעמא דר"נ
משום דלמפרע הוא גובה, אבל לדברי רצא
לא הולך רצא לחרוץ הכי לאביי דהא התם
טעמא משום שעבודא דר"נ, אבל השתא
דקא"ל רצה לאביי דר"נ ס"ל בין גבו קרקע
בין גבו מעות יש לו, הרי דהכי שמיע ליה
לרצה דס"ל הכי לר"נ, וא"כ הא לרצנן נמי
נריך לאוקמי בגרושה.

עוד הקשה הרעק"א שם דהא דאית ליה
לר"נ בין גבו קרקע וכו' יש לו, הא
טעמא דקרקע משום דמשעבדא, וטעמא
דמעות משום דמעות יהיז מעות שקיל, א"נ
משום דסמין עלייהו, אבל מטלטלין דליכא לא
הא ולא הא הוא ראוי, וא"כ אכתי הו"מ
לאוקמי שלא בגרושה ובגבו מטלטלין.

תריין דכי היכי דלא נימא דכי הלוהו מעות
נחושט יהא לו דוקא כי גבו מעות
נחושט ולא כי גבו דינרי כסף, דשם מעות חד
הוא, ה"נ י"ל דכולהו שם מטלטלין חד הוא,
וכיון דיהיז ליה מעות שהם מטלטלין גבו
מטלטלין יש לו, ואך קרקע שמה אחרינא הוא,
ובעי טעמא אחרינא משום דמשעבדא ליה.

בא"ד. וי"ל דנקט כרבי משום רבה.
והקשה הרעק"א שם דהניחא למאי
דמשינן, י"ל דאה"נ לר"נ הו"מ לשנוי

דמשום דרצנן נמי איתריך לאוקמי בגרושה
דהא איהו אית ליה דאף לרצנן בין גבו קרקע
בין גבו מעות יש לו, אלא משום רצה איתריך
למינקט כרבי, אכן אכתי תיקשי מעיקרא מאי
קא מקשי לר"נ דלוקמה בגבו קרקע הא איהו
לנפשיה ס"ל בין גבו קרקע בין גבו מעות יש
לו.

תריין כדכתב הרמב"ן דמעיקרא ס"ד דריש
לקיש דמזני מערבא הו"מ ס"ל כזני
מערבא, ולדידהו הא מודה ר"נ דגבו קרקע
אין לו, ור"נ הא לשנוי דר"ל קאמי, ולוקמה
בגבו קרקע, ואך בתירוץ הגמ' דמוקי לר"ל
כרבי, הרי דלא ס"ל לר"ל כזני מערבא, קשה
להתוס' דא"כ לוקמי אף כרצנן, וכדס"ל לר"נ
גופיה דאף לרצנן בין גבו קרקע בין גבו
מעות יש לו, ואהא שפיר תירצו דאה"נ משום
דר"נ הו"מ לשנוי הכי, ואך משום דרצה
איתריך לשנוי כרבי.

בא"ד. ור' יעקב דאורליינ"ש תירץ
לפירוש הקונטרס לא הו"מ מצי
לאוקמי כרצנן דרבה ור"נ אליבא דר"ל
וכו' ור"ל קאמר דשאר נזקין ירית והיינו
ע"כ כרבי. והדברים מתמיהים אמאי לפ"ה
דוקא תירץ הכי, ולא תירץ הכי אף לפירוש
ר"ת, דלא הו"מ לאוקמי כרצנן, דר"ל ע"כ
כרבי.

תריין דלפר"ת דרצה דוקא קאמר דגבו
קרקע אין לו י"ל דר"ל שפיר אית
ליה כרצנן, ואף דרצה קאמר דלרצנן בין
קרקע בין מעות אין לו, ור"ל הא קאמר
דשאר נזקין ירית, היינו משום דרצה דאית
ליה שעבודא לאו דאורייתא ע"כ גבו קרקע
נמי אין לו, אבל ר"ל דס"ל לקמן (דף קע"ה
ע"ב) דשעבודא דאורייתא ע"כ גבו קרקע יש

אוצר החכמה

לו ושפיר מצי אחי כרצנן, ואך לפ"ה דאף ר"נ קאמר דגבו קרקע אין לו ור"נ לא שמעינן ליה דשעבודא לאו דאורייתא, ואדרבה איהו קאמר דאף לבני מערבא גבו קרקע אין לו, ומנ"ל דלמא ס"ל שעבודא דאורייתא, הרי דס"ל דאף אי שעבודא דאורייתא נמי גבו קרקע אין לו, וא"כ אף ר"ל דס"ל שעבודא דאורייתא נמי אפי' גבו קרקע אין לו, וא"כ היאך קאמר דשאר ניזקין ירית בעל, וע"כ דס"ל כרצי.

אוצר החכמה

דף קב"ה ע"ב

דההוא דאמר להו נכסי לסבתא ובתרה לירתאי הויא ליה ברתא. כמז

הרשב"ם וז"ל הו"ל לההוא גברא חדא ברתא.

והרבינו גרסום נמי כתב וז"ל ולא הו"ל אלא

חד בת, וז"ל והלא אי הו"ל טפי מחד בת

נמי לכאורה הוו פליגי רב הונא ורב ענן,

דשלמא אי הו"ל בן לא הוו פליגי דבת אינה

יורשת במקום בן, אבל אי הו"ל עוד בנות

מאי איכפת לן, מ"מ לר"ה יעול הצעל חלק

הבת האחת, וכן באמת כמז הרמ"ה דאי

הו"ל בן לא הוי שקיל, אבל אי הו"ל עוד

בנות הוי שקיל לר"ה מיהא חלק הבת הזו.

וגראה דדעת הרשב"ם ורבינו גרסום דאימת

אמרין לירתי ואפי' לירתי ירתי, היינו

היכא דליכא ירתי, דהיינו כי לא הו"ל אלא

חד בת ומתה אז הו"ל דאיכא מ"ד דאפי'

לירתי ירתי, אבל כי איכא ירתי לכו"ע לא

קרינן לירתי ירתי, וע"כ אי הו"ל עוד

בנות אף דמתה הבת האחת לא היו יורשיה

נוטלין אף חלקה דכל כה"ג לא קרינן בהו

ירתי, והרמ"ה י"ל דפליג דאף כי איכא עוד

בנות מיקרו יורשי הבת האחת ירתי דחלק

הבת אינהו ירתי, אך עוד י"ל דפליגי בהא,

דהרשב"ם ורבינו גרסום יפרשו דמ"ד לירתי ואפי' לירתי ירתי משום דירתי ירתי מיקרו ירתי כי ליכא ירתי, וכ"כ להדיא הרשב"ם (בד"ה ולא היא) וז"ל דירתאי קרינא ביה הו"ל והוא קודם לכל יורשיו עכ"ל, והלכך איכא למימר דכי איכא עוד בנות דאינהו ירתי לא מיקרו יורשי הבת ירתי, אבל הרמ"ה י"ל דמפרש ואפי' לירתי ירתי לא משום דירתי ירתי מיקרו ירתי אלא דאינהו מזכי לירתי וממילא יירשו הירתי ירתי, וכן מוכח ברמ"א (בסי' רמ"ח ס"ז) דכתב וז"ל דלא היתה כוונתו אלא על היורשים שהיו לו בשעת המתנה עכ"ל, וההיא שעתא פשיטא דלא איקרו ירתי ירתי יורשיו דהא איכא ירתי, וע"כ דהא דאמר' אפי' לירתי ירתי, משום דמזכי לירתי, וממילא יורשים הירתי ירתי, ולפי"ז פשיטא דאף כי איכא עוד בנות יירשו יורשי הבת האחת דהא יורשים הבת ואינה מיקריא ירתי.

רשב"ם ד"ה ובתרה לירתאי. אחר מות

זקנתי לא יירשו יורשין שלה

כגון בנה או בתה או אביה או אחיה אלא

יורשין שלי כגון בני או בתי או אחי.

וצמו"י הקשו כאן להרשב"ם דשעבודא דגמ'

דהו"ל ברמא למה לי לאתנויי דלא יירשו אביה

או אחיה הלל אין אביה או אחיה יורשין

במקום צמו דכל יונאי חלציה של הסבתא

קודמין לאביה ואחיה, וצמו ידיה הא יונאי

חלציה של הסבתא הוי, אכן הרשב"ם הא כתב

אלא יורשין שלי כגון בני או בתי או אחי,

ובמקום אחיו שפיר צעי לאתנויי דלא יירשו

אביה ואחיה של הסבתא אלא אחיו, דאחיו מן

האב אין יורשין הסבתא כשהיא אם אמו ואף

דשעבודא דהכא הו"ל ברמא, מ"מ דעת

הרשב"ם להלן דצמרה לירתאי ר"ל לאותן

חיי

קב"ה ע"ב

דוד

צה

הטור (בסי' רמ"ח) והוצא ברמ"א זהג"ה
שם דדוקא זרע הצתה הוי ירמיה ולא שאר
יורשיה.

עו"ל דכבר נמצא במקום אחר דירושת אב
י"ל דלאו מדין קורבה הוי אלא מדין
דאב זכאי צנו צירושמו, וכדמשמע בחוס'
רש פרק מניאח האשה דכתבו דמהא דתנן
נישאת יתר עליו הצעל ש"מ דצעל יורש את
אשתו דהא יתר הוא על האב ואב הא יורשה,
ואי ירושת אב את צנו מדין קורבה הוי ולא
מדין זכיה מה ענין זה ליתר עליו הצעל
דמיירי בזכות הצעל באשתו, אלא ש"מ
דירושת אב את צנו מדין זכות דזכאי צנו
הוי, ואף דהתם איירי צנו מ"מ הוא הדין
צנו, דהא ליכא פרשה דאב יורש את צנו
מלבד הא דאב יורש את צנו ואי ירושת צנו
מדין דזכאי צירושמה הוא הדין ירושת צנו
דחד פרשה הוי, ולפי"ז הרי י"ל דכי אמר
לירתי ליורשים אותו מדין ירושה ולא לאציו
דאינו יורש אותו מדין ירושה אלא משום
דזכאי צירושמו, אך זה אינו דהא להדיא כתב
הרשב"ם להלן גבי רב ענן כגון אם היתה
צנו קיימת או אחיו או אציו כל אלו אני קורא
בהן ירתי, הרי להדיא דאציו קרוי ירתי,
וטעמא דאף אי נימא דאב דירש הוי מדין
דזכאי צנו צירושמו, היינו מאי דירש מקמי
את, דאת הוי קרוב טפי דקס תחת אחיו
ליצום ואב אינו קס לשום דבר תחת צנו, וע"כ
אב דקודם לאת אך משום דזכאי צנו
לירושמו, אבל כי ליכא את ודאי דאב נמי יורש
הוא דלא גרע מאחי האב דירשים, וע"כ
שפיר כתב הרשב"ם להלן דאב קרינן ציה
ירתי כיון דאף מדין ירושה ירתי עכ"פ כי
ליכא את, אלא דלפי"ז אכתי נימא דהא לא
אינטריך הרשב"ם למנות הכא כולהו יורשים

היורשין שיהיו לי בשעה שתמות הזקנה, והרי
אפשר שכשתמות הזקנה לא תהא צנו בעולם
אלא אחיו, ובעי לאחנויי דלא יירשו אציה
ואחיה של הסבתא, אלא אחיו ידיה, והמו"י
דהקשו אהרשב"ם נראה דנקטו דבתרה
לירמאי ר"ל לירמאי דקיימי השתא, וכדמשמע
מהרשב"א, וכדכתב הרמ"א (בסי' רמ"ח
ס"ז) צד"מ ובהג"ה, וע"כ שפיר הקשו
דבמקום דאית ליה צת לא בעי לאחנויי דלא
יירשו אציה ואחיה דצלא"ה לא יירשו במקום
דאית ליה צת.

בא"ד. אלא יורשין שלי כגון בני או בתי
או אחי הקרוב קרוב קודם. ול"ע
דלא נקט נמי או אציו, וכדכתב גבי יירשו
יורשין שלה כגון צנה או צמה או אציה, [וכן
רש"י צצ"ק דף ק"ט ע"א (צד"ה וכי יש)
נמי לא נקט או אציו], וי"ל דהא פלוגמא דגמ'
הכא הא הוי אי ירתי ואפי' ירתי ירתי, או
ירתי ולא ירתי ירתי, וא"כ צשלמא צנו או
צנו או אחיו הם עצמם קרוין ירתי וצניהם
ירתי ירתי ופליגי צהא רב הוגא ורב ענן וצני
מערבא, אבל אציו הא צני דאציו אחין נינהו,
ואחין נקט הרשב"ם הכא (צד"ה ורב ענן)
דירשין שלא דרך משמוש וכדקרי להו ירתי,
וא"כ צהא לא פליגי כלל וצהא לכו"ע צני
אציו נמי יורשין, אך אכתי לא נימא דאף
דצני אציו דהיינו אחיו לא פליגי אכתי מנו
פליגי באציו אציו ואחי אציו דאינהו ודאי לאו
ירתי נינהו, ואי לירתי ואפי' לירתי ירתי אפי'
אציו האב ואחי האב, ואי ירתי ולא ירתי ירתי
לא קנו אציו האב ואחי האב, וי"ל דאף למ"ד
ירתי ואפי' לירתי ירתי הג"מ צן הצן וצן הצת
וצני האחין דבמקום אציהם קיימי, אבל אציו
האב ואחי האב י"ל דלכו"ע אינם צכלל ירתי
דאינם במקום צנס ובמקום אחיהם, וכדכתב

[אוצר החכמה]

דידיה דהא לא מנה נמי אחותו, אלא דאי
 אב הו' יורש מוקדם מאת הו' קשיא אמאי
 השמיט אב דקרוצ טפי וכח אב דרחוק
 טפי, אך השתא דאסקינ דאח יורש טפי
 מאב, ומאי דאב קודם לאח מדין דזכאי
 בירושמו, ולא מדין יורש, שפיר כתב אב
 מקמי אב, ותו לא אינטריך לכחוב אב דאטו
 כי רוכלא ליחשיב וליחיל, וכן באמת לקמן גבי
 רב ענן כתב אב קודם אב משום דאח אית
 ליה שם ירמי טפי מאב ויטול מקמי אב, אבל
 ביורשיה דסבתא כתב אב מקמי אב דהתם
 לאו משום דאמר לירתה ירמי אלא משום דין
 תורה, ולדין תורה אב קודם לאח משום דזכאי
 צו לירושמו.

והנה הרשב"ס גרס ובתרה לירתאי,
 והראשונים כאן הקשו עליו דבאמר
 בתרה לירתאי הו"ל כהוא עובדא דלקמן
 (דף קל"ז ע"ב) דההיא איתתא דאקניתא לרב
 ביבי כל שני חייו דקאמר התם דאפי' רשב"ג
 לא אמר דכי אמר אחרין מצי קמא זבין אלא
 לאחר אבל לעצמו לא, דבעצמו ודאי לא אקני
 לקמא אלא לפירות, וכי אמר אחרין לירתאי
 הו"ל כאחרין לעצמי דכו"ע מודו דלא מקני
 לקמא אלא לפירות והיאך קאמר הכא דסבתא
 מצי מזנה לה.

תריין דהראשונים דהקשו להרשב"ס נקטו
 דהאומר אחרין לירתאי ר"ל דמינאי
 ידי ירשו מדקאמר לירתאי אלמא בתורת
 ירושה קאמר, וע"כ שפיר קשיא להו
 דהו"ל כאומר אחרין לעצמי דאחרין יהא
 לעצמי קאמר וממילא ירשו יורשי, אכן
 הרשב"ס ס"ל דכי אמר אחרין לירתאי
 לאו דמינאי ידי ירשו, אלא דמקני
 מעיקרא ליורשיו, ואף דהזכיר ירתאי לאו
 בתורת ירושה נתן להם, וע"כ שפיר הו'

כאחרין בעלמא דאי קדמה סבתא וזנה
 זבינה זביני.

אכן שאר הראשונים כאן כתבו דגרסי
 ובתרה לירתה, כלומר ליורשי הסבתא,
 והשתא שפיר הו"ל כאחרין לפלוני בעלמא
 דכי קדם הראשון ומכר מה שעשה עשוי,
 ונמקשו הראשונים בתרה לירתה למה לי
 לאחנאיה הא בלא"ה ירשוה יורשי הסבתא,
 (ולמאי דמוכח בדברי הראשונים להלן דלירתה
 דקאמר ר"ל לירתה דקיימא השתא, ואף אם
 בשעת מיתתה יהא לה ירמי דקריבי טפי לא
 יירשו אלא הני ירמי דקיימא השתא לק"מ
 דהא נפק"מ דאי לא יתנה ירשוה היורשים
 דבשעת מיתתה, השתא דהתנה ירשוה
 היורשים דהשתא ולא היורשים דבשעת
 מיתתה), וכתבו הראשונים דלר"ה דבעל הבת
 ירית ניחא, דאי לאו דהו' אמר בתרה לירתה
 לא הו' ירית דהו"ל ראוי, ואף השתא דקאמר
 ובתרה לירתה והאומר אחרין כאומר מעכשיו
 דמי ירית, ולרב ענן דאף השתא לא ירית בעל,
 מ"מ כתב הרשב"א דאי לא הו' אמר ובתרה
 לירתה היו צע"ח של הסבתא גוזין מן
 הנכסים דמכח הסבתא הוו אחו, השתא דאמר
 ובתרה לירתה ומכחו יירשו יורשי הסבתא לא
 יטלו צע"ח דסבתא, ואף דאי זבנה סבתא
 זבינה זביני, מ"מ שעבוד כתב הרשב"א לא
 הו' כמכר, וכי זכה האחרין פקע השעבוד
 דנשתעבד מכח הסבתא, וטעמא נראה
 דמכירה מוכר את החפץ וכיון דהשתא דידיה
 הוא מכור ותו לא זכו האחרין, אבל שעבוד
 משתעבד מאי דדיליה, ולא עדיף השעבוד
 מיניה דידיה וכיון דמיניה פקע, אף השעבוד
 מאי דנשתעבד מאי דדידיה פקע, (אכן האמת
 נראה דהטעם דאחרין ר"ל מאי דישתייר
 מינך, וכי זבן לא קרינן ישתייר מינך, הלכך

לא קנה האחרין, אבל כי שיעבד אכתי קרינן
ציה נשתייר מינך דהא אכתי ידידיה הראשון
הוי, וכיון דנשתייר מיניה שפיר זכה האחרין),
עוד כתבו דנפק"מ אי יהבה הסבתא לאחר
במתנת שכ"מ דמכח ירושה לא יירשו יורשיה
דהא נתנתם במתנת שכ"מ, אבל מכח אחרין
יזכו וכדאיתא בגמ' לקמן (דף קל"ז ע"א)
דמודה רשב"ג דכי נתן במתנת שכ"מ דלא
עשה כלום דכזר קדמו אחרין, עוד כתבו
דנפק"מ דאף דהשתא נמי דהתנה ובתרה
לירתי אי מכרה הסבתא מכור, מ"מ
לכתילה אסור לה למכור דהא גורמת פסידא
לאחרין, אבל אי לא היה מתנה הוי רשאה
למכור.

ובדברי הרמ"א הקשו האחרונים (דבסי'
רמ"ח ס"ו) כתב הרמ"א צהג"ה
ו"ל ואין כל דברים אלו אמורים אלא שאמר
נכסי לך ואחרין לפלוני אבל אם אמר אחרין
לי או ליורשי אם מכרן הראשון ומת הנותן
או יורשיו מוציאין מיד הלוקח עכ"ל, הרי
דנקט דלא כהרשב"ם דצאמר אחרין ליורשי
אם מכר הראשון אינו מכור דהוי כאחרין לי,
ושב כתב ו"ל אמר אחרין ליורשי והיה לו
בת ומתה וכו' אם אין לה זרע אין שאר
יורשים עומדים במקומה אלא"כ אמר מעכשיו
ליורשי דאז זכתה הבת מחיים עכ"ל, ואי
האומר אחרין ליורשי הוי כאומר אחרין לי
הא אף בלא אמר מעכשיו ליורשי הוי כאומר
מעכשיו ליורשי.

תריין דאינהו נקטו דמאי דכתב הרמ"א
אחרין לי או ליורשי, ר"ל דאמר
אחרין לי או דאמר אחרין ליורשי, והשתא
שפיר קשיא להו, דנמצא דאף צאומר אחרין
ליורשי לתוד פסק הרמ"א דהוי כאומר אחרין
לי, ואמאי כתב בתר הכי דכי אמר אחרין

ליורשי ולא אמר מעכשיו ליורשי אין שאר
יורשין עומדים במקומה, והא צאומר אחרין
לי הוי כאומר אחרין מעכשיו לי, וה"נ
צאחרין ליורשי למאי דמדמי להו הרמ"א, אכן
צדברי הרמ"א נראה דמאי דכתב אחרין לי
או ליורשי לאו דאמר אחרין לי או דאמר
אחרין ליורשי אלא מיירי דהכי אמר אחרין לי
או ליורשי וצכה"ג הוא דכתב הרמ"א דאף
בלא אמר מעכשיו הוי כאומר מעכשיו, דכיון
דאמר נמי לי ודאי כי אמר או ליורשי ר"ל
דיירשו ממני ולא דמקנה להו, אבל כי אמר
אחרין ליורשי גרידא לא הוי כאומר לי, דהתם
צתורת הקנאה לדידהו מתכוין כהרשב"ם,
וע"כ שפיר כתב הרמ"א דכי לא אמר מעכשיו
ליורשי אין שאר יורשים עומדים במקומה,
וכעין זה הביא הגתיה"מ שם דהמתנה אפרים
כתב כן בשם בעל נתיבות משפט.

רשב"ם ד"ה בחיי בעלה. ואתא בעל
וקתבע לפי "שבשעת צוואת
המת" היתה בתו קיימת. משמע דאפי' אי
בשעת מיתת המת כבר לא היתה בתו קיימת,
כיון דבשעת הצוואה מיהא היתה קיימת ירית
לה בעל לר"ה, וזה צ"ע דהא מתנת שכ"מ
לא קנה אלא לאחר גמר מיתת כדאיתא לקמן
(דף קל"ז ע"א), וא"כ כל דמתה קודם מיתת
הבעל אכתי ראוי הוא ואין הבעל יורש, והכא
במתנת שכ"מ בלא קנין קיימין כדכתב
הרשב"ם צוואת המת, ואף דבשאר יורשים
דאינם בעל י"ל דאף כה"ג יורשים, דאף
דמתנת שכ"מ לא קנה אלא לאחר מיתת, שם
יורש מיהא חייל עליה מחיים וממילא זוכים
יורשים בשם יורש ידידיה כדמצאנן בתוס'
סופ"ק דגיטין, מ"מ בעל שאין יורש צראוי
ודאי לא מצי זכי צדין ירושה דאשה, וכל
דמתה קודם מיתת המת היאך יירשנה.

דהא ראוי לירש ירושה זו כיון דכאומר מעכשיו דמי.

והנה לדעת הרשב"ם הא דבן הבת לא ירית לרב ענן אף דאיהו הירחאי דבשעת מיתת הזקנה דהא ליכא יורש קרוב ממנו, כתב הרשב"ם לפי שצא מכח צמו ואינו יורש מכח עצמו, אכן להרבינו יונה דירחאי דבשעת צוואה קאמר, לא צריכין להא דהצא מכח צמו לא קרוי ירחאי, דאפשר דאי בשעת צוואה כבר מתה הבת ודאי קרוי בן הבת ירחאי כיון דליכא קרוב לירש טפי ממנו, אלא טעמא דרב ענן דלא קרוי ירחאי, משום דבשעת צוואה לא היו איהו ירחאי, ולירתי דבשעת צוואה קאמר.

בא"ד. והלכך היכא דליכא ירחאי אחר מות הזקנה אלא ירחאי ירחאי נשארו הנכסים ביד יורשי הזקנה דדומה לאומר נכסי לך ואחריו לפלוני שאם מת אותו שני יירשו יורשי ראשון. והנה הא"ש לגי' הרשב"ם דבתרה לירחאי והוא ליה ברתה, וע"כ כיון דלא קרינן צבן צמו ירחאי יחזרו ליורשי ראשון דהיינו יורשי הסבתא ולא לבן צמו דאינו יורשי הסבתא, אבל לגי' הראשונים בסוגיין דגרסי ובתרה לירחאי והו' לה ברתה, תיקשי כיון דלא קרינן צבן ברתה ירתה א"כ יחזרו ליורשי ראשון דהיינו יורשי הסבתא, ואכתי יטול בן ברתה משום דאיהו יורשי הסבתא.

ובתב הרשב"א דרב ענן ס"ל כמ"ד יחזרו ליורשי נותן דהיינו יורשי ידיה ולא בן ברתה דסבתא דאיהו יורש דסבתא ולא יורש ידיה, וצרינו יונה כתב דאף אי בעלמא ס"ל דיחזרו ליורשי ראשון הכא כיון דאמר ובתרה לירחאי, הא גלי דעמיה דלא צעי דיהא להם

¹²³⁴⁵⁶⁷רשב"ם ד"ה ורב ענן. וה"ק ובתרה לירחאי לאותן יורשין שיהיו לי בעולם "בשעת שתמות הזקנה" אני נותן את נכסיי. וכ"כ להלן צבני מערבא דמעיקרא כי קאמר לירחאי לירחאי שיהא לי במות הזקנה קאמר, אכן הרבינו יונה כתב דאין לומר דלירחאי שיהיו לי במות הזקנה קאמר, דא"כ מאי מהני לרב הונא דאחריו כאומר מעכשיו דמי, הא בשעת מיתת הסבתא תו ליחא לצרחא בעולם, ואי לירחאי שיהיו לי במיתת הזקנה קאמר לא זכתה הבת בנכסים מעולם דיירשנה בעלה.

וברעת הרשב"ם י"ל דדוקא לרב ענן ולצני מערבא דאחריו לאו כאומר מעכשיו דמי, ולא מזכה לנכסים אלא לאחר מיתת הסבתא הוא דאמר' דלירחאי דבשעת מיתת הזקנה קאמר, אבל לרב הונא דאחריו כאומר מעכשיו דמי, ומזכה מעכשיו לנכסים ודאי לירחאי דאית ליה השתא קאמר, מדע לך דהא לא פירש הרשב"ם כן גבי רב הונא דלירחאי שיהיו לי במות הזקנה קאמר, אלא דרב ענן וצבני מערבא.

אלא דלפי"ז לא צריכין לר"ה דלירחאי ואפי' לירתי ירחאי, דכיון דלירתי דבשעת צוואה קאמר ובשעת צוואה קיימא ברתא וכל האומר אחריו כאומר מעכשיו דמי הא זכו הירתי וממילא יירשנה בעלה, ורשב"ם הא כתב בר"ה דהאי ובתרה לירחאי דקאמר ההוא גברא לירחאי ולירתי ירחאי קאמר, הרי דבר"ה נמי צריכין למימר דלירחאי וירתי ירחאי קאמר, הרי דבר"ה נמי ירחאי דשעת מיתת הזקנה קאמר דהיינו בעל, אלא דס"ל להרשב"ם דבר"ה כיון דכאומר מעכשיו דמי שפיר קרוי בעל בשעת מיתת הזקנה ירחאי,